

« zurück blättern vor »

HARFA subst. f., ab 1532; auch *arfa*. **1)** ‘Zupfinstrument, dessen Saiten in einen dreieckigen Rahmen gespannt sind’ – ‘instrument strunowy szarpany w kształcie trójkąta’: 1532 BartBydg 28b, SPXVI *Cithara, arfa*. o 1543 RejRozpr By, SPXVI [*Dawid*] *Záwždy z árfą bogá chwalił*. o 1560 RejWiz 25, SPXVI *Tu bliżej Lutnistowie / Arphy / Symphonały / A zá nimi pánienki przyśpiewały stały*. o 1561 Leop 1.Reg 16 arg, SPXVI *Dawid igrając ná hárfe przed Saulem / nieco mu pomocy przynosił*. o 1563 BibRadz Eccl 39/18, SPXVI *wyślawiając go / tak w piosnkach ustnych / iako y ná Arfach*. o 1572 Budn. 1 Sam.16, L *Szukali dla Saula męża, umiejęcze grać na arfie*. o 1574 BudNT Apoc 15/2, SPXVI *słhoią nad morzem onym skłanym / mąjąc árphy Boże*. o 1592 LatHar 325, SPXVI *Fidicula – Skrzypiczky, harffa*. o 1593 WujNT Apoc 5/8, SPXVI *á drudzy niech gráią / Bądź w lutnié wielostronné / słodki głos dającé / W cytry / w gęsie / część w árfy / część w cymbały brzmiącę*. o 1787–1788 Kniaż. Poez. 2 257, L *Oto niezwykłym nastrojoną tonem, Składam ci arfę przed naywyższym tronem*. o vor 1795 Kras.Oss. D 2, L *Arfy i gęsie natychmiaż zabrzmiąły*. o 1819 Wiadomość 119-21, SJAM *Nie podobna bez czucia jakiejś okropności czytać hymnu, który śpiewa Helena w rozpadlinie skały przy dźwięku harfy Alfljan Bana*. o 1834 PT VIII 49-50, SJAM *Tak dwa stawy gadały do siebie przez pola, / Jak grające na przemian dwie arfy Eola*. o (1840) 1949 Słow.Lilla 370, DOR *Ojcze, dziś wieczorem harfę ci twoją postawię do grania*. o (1843) 1907 KrasIn. Przedsw. 154, DOR *Gdym tak mówił, tyś uklekła, strunnym jękiem harfa jękła, bo o struny, które wokoło porozzlałał blask miesiąca, tyś oparła śnieżne czoło*. o (1871) 1957–1967 Żmichow.Listy II 86 *Co to za harfa eolska, przecudnie nastrojona! Bieda, że pod zły wiatr zawiesiły ją różne życia koleję*. o (1876–1887) 1949–1951 Sienk.Listy II 188, DOR *Dusze nasze są jak harfy, natura potraça ich struny wrażliwe, więc grają*. o 1950 Sik.Instr. 80, DOR *Dźwięki harfy łączą się dobrze z każdą grupą instrumentów i nadają brzmieniu orkiestry właściwy sobie pyszny i czarujący koloryt*. – (SŁA), SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR. **2)** ‘landwirtschaftliches Gerät, Maschine, die dazu dient, das Getreide von der Spreu zu reinigen und das Korn nach Dicke zu sortieren’ – ‘przyrząd, maszyna rolnicza służąca do oczyszczania zboża z plew i sortowania ziarna według jego grubości’: 1675 HaurEk 63, SP17 *Zboże aby było piękne: przez sítá, Arfę, álbo Młynek chętnego wywiąć*. o 1801 Tom.Roln. 93, L *Arfy żelazne, młynki i przetaki Czynią coraz piękniejszych ziarn potrzebne braki*. o [LBel.] (†1910) 1951 Konopn.Now. IV 172, DOR *Szedł żwiry taczką wozić i przez arfy je siać na gościńcu*. – (SŁA), L (oecon.), SWIL, SW (gw.), LSP (pd),

DOR. 3) ‘Teil des Gehirns (Psalterium)’ – ‘część mózgu’: SWIL (an.), Sw (anat.), LSP (anat.). 4) ‘übertr. poetisches Schaffen, dichterisches Talent’ – ‘przen. twórczość poetycka, talent poetycki’: (1904) 1948–1951 Orzesz.Ad astra 124, DOR *Harfa twoja śpiewna a pieśni jej pełne błasków natury i gorących oddechów twojej duszy.* o [LBel.] (†1916) 1949–1951 Sienk.Szkice I 171, DOR *Pisano już o Słowackimcale tomy, które wszelakoniemogły go pomieścić i nie poruszyły wszystkich strun jego harfy.* – nur DOR. 5) ‘Meeresschneckenart (Buccinum harpa)’ – ‘ślimak morski’: Sw (zool.). ◊ **Var:** *arpa* subst. f., 1532 BartBydg 28b, SPXVI o [LBel.] (1882–1891) 1953–1956 Źer.Dzien. II 130, DOR *Łka kilka strun arfy.* – (SŁA), SPXVI, L, SWIL, Sw (gw.), DOR (przestarz.); *harfa* subst. f., 1561 Leop 1.Reg 16 arg, SPXVI – (SŁA), SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, Sw, LSP, DOR. ◊ **Etym:** nhd. *Harfe* subst. f., ‘Saiteninstrument; Gerät zum Reinigen des Korns; Schneckenart; Teil des Großhirns’, GRI, nur für Inh. 1, 2, 3, 5. ◊ **Konk:** *cytra* subst. f., bel. seit 1566, SPXVI, zuerst geb. CN, nur für Inh. 1; *harpa* subst. f., bel. seit 1761, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *lutnia* subst. f., bel. seit 1450, STP, zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 1. ◊ **Hom:** ↑*rafa* I, ↑*rafa* II. ◊ **Der:** *harfista* subst. m., 1561 Leop 1.Reg 16/16, SPXVI, zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 1; *arfista* subst. m., 1563 BibRadz *2v, SPXVI, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *arfować* v. imp., (1777) 1953 Instruktarz 18, zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 2; *arfować* v. imp., ‘mit Hilfe eines Siebes etw. reinigen’, [hapax] 1825 Popas 59–62, SJAM, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 2; *harfarz* subst. m., ‘Harfenspieler; übertr.: Sänger, Seher’, (1840) 1949 Słow.Lilla 379, DOR, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 1; *harfowy* adj., ‘auch übertr.; auch harfenähnlich (Aussehen von Nadelbäumen)’, (1840) 1949 Słow.Lilla 394, DOR, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 1; *harfini* subst. f., ‘Harfenspielerin’, [hapax] (†1849) 1949 Słow.Król 189, DOR, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 1; *arfiany* adj., (1852) 1910 Gosz.Lir. 31, DOR, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 1; *arfiarz* subst. m., zuerst geb. SWIL; *arfiany* adj., (1902) 1932–1933 Ostr. Opale 22, DOR, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 1; *arfowy* adj., (1904) 1907 Gomul.Ciury III 142, DOR, zuerst geb. DOR. ♦ Das deutsche Wort steht in der Lutherbibel für lat. *cithara*, wohl daraus wird es von Rej Rozpr, SPXVI (s.o.) übernommen, der vermutlich als erster zur Verbreitung unseres Lemmas beiträgt. Die katholische Bibel von 1561 hat (*h)arpa* für *cithara*, neben *lutnia*, und für *psalterium*. Die Wujek-Bibel 1599 verwendet *harfa* für *psalterium* und *cytra* für *cithara*. Bereits im 16. Jh. setzt sich *harfa* für die religiöse und *lutnia* für die weltliche Verwendung durch, vgl. *Harfa duchowna* von M. Laterna S. J. (1585) und *Lutnia na wesele...* von M. Witosławski (1595); *Lutnia* bezeichnet im 16.–17. Jh. die ‘Laute’, ein verbreitetes Musikinstrument, während *harfa* rein literarisch bleibt. In der Frühaufklärung wird in der gleichen Bedeutung frz. *harpe* als *harpa* entlehnt

bzw. es wird das bestehende Wort dem französischen Vorbild angepaßt. In der Vorromantik wird das Wort nach dem Vorbild von Ossian für die weltliche Dichtung übernommen, s. Beleg von Ignacy Krasicki, *Ossyana Pieśni* (Krass. Oss., L) oben. Dazu kommt in der Romantik das Vorbild von Walter Scott und Schiller bei Mickiewicz (s.o.), am häufigsten jedoch bei Słowacki. Auch in der Romantik erscheint die Windharfe (*harfa Eola*) als Musikinstrument und als Element der Dichtung. Das Wort wurde wohl zunächst als *arfa* übernommen und nachträglich an die deutsche Rechtschreibung angeglichen (bereits MĄCZYŃSKI 1564, hier die einzige Form). Wörterbücher versuchen den zwei Ausdrucksformen verschiedene Inhalte zuzuordnen, so z.B. erscheint Inhalt 4 überall als *harfa* und Inhalt 5 als *arfa*, während sich für Inhalt 1 und 3 allmählich *harfa* und für Inhalt 2 *arfa* spezialisiert. Das Derivat (*h)arfista*, ohne Vorbild im Deutschen, folgt wohl poln. *lut(e)nista* ‘Lautenschläger’ zum frühnhd. *lautenist*, mlat. *lutinista*. – Vgl. NITSCH 1948, 182-3, GÓRSKI 1971, 39-50.

« zurück blättern vor »